

ความสำคัญของวัฒนธรรมทวารวดี

วัฒนธรรมไทยสยาม เป็นวัฒนธรรมที่อิงอยู่บนพื้นฐานของพุทธศาสนาเถรวาทแบบลังกาวงศ์ ซึ่งเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรมหลายๆ แขนงในภาคกลางของประเทศไทย หลายคนมองว่าวัฒนธรรมไทยสยามได้รับอิทธิพลจากอารยธรรมต่างๆ จากภายนอก อาทิ อินเดีย ลังกา หรือแม้แต่เขมร ซึ่งได้หล่อหลอมมาเป็นวัฒนธรรมของไทยภาคกลาง แท้จริงแล้ว คนไทยในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาได้สร้างสรรค์วัฒนธรรมของคนขึ้นบนรากฐานของวัฒนธรรมเดิมที่เคยเจริญรุ่งเรืองบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาทั้งตอนบนและตอนล่าง รวมทั้งในบริเวณรอบๆ อ่าวไทยตอนบน ซึ่งก็คือวัฒนธรรม ทวารวดี

ทวารวดี เป็นวัฒนธรรมแรกๆ ที่ปรากฏในพื้นที่บริเวณรอบอ่าวไทย เป็นวัฒนธรรมที่บูรณาการอิทธิพลของอารยธรรมอินเดียเข้ามาผสมผสาน จนเกิดเป็นรูปแบบวัฒนธรรมเฉพาะของคนพื้นเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเริ่มต้นราวพุทธศตวรรษที่ 7 แล้วมีความเจริญรุ่งเรืองจนถึงพุทธศตวรรษที่ 13-14 จากนั้นก็เริ่มเสื่อมลงหลังจากพุทธศตวรรษที่ 15 ไปจนถึงพุทธศตวรรษที่ 18 โดยวัฒนธรรมเขมรได้เข้ามามีอิทธิพลในพื้นที่แทน

นักวิชาการส่วนหนึ่งเชื่อว่า ทวารวดี เป็นชื่อของรัฐหรืออาณาจักรที่มีระบบปกครองแบบอินเดีย โดยสันนิษฐานการมีอยู่ของหน่วยการเมืองนี้จากหลักฐานลายลักษณ์อักษรเป็นเครื่องยืนยัน โดยเฉพาะหลักฐานจากบันทึกสมัยราชวงศ์ถังของจีน ประมาณพุทธศตวรรษที่ 8-9 นอกจากนี้ ยังพบจารึกที่ด้านหลังของเหรียญกษาปณ์มีข้อความภาษาสันสกฤตว่า *ศรีทวารวดี ศวรปุณยะ* หมายถึง ผู้มีบุญกุศลของพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าแห่งทวารวดี ซึ่งแสดงถึงการมีกษัตริย์ปกครองรัฐที่ชื่อทวารวดี

ส่วนนักวิชาการอีกกลุ่มกลับมองว่าความมีตัวตนของทวารวดีในฐานะรัฐ ไม่ได้มีความสำคัญ แต่ให้ยอมรับทวารวดีในฐานะวัฒนธรรมสำคัญที่มีอิทธิพลต่อชุมชนต่างๆ รอบอ่าวไทย โดยส่งผ่านวัฒนธรรมพุทธศาสนากระจายทั่วบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ไปจนถึงรอยต่อที่ราบสูงโคราชและบางส่วนของคาบสมุทรภาคใต้ ทั้งนี้ วัฒนธรรมพุทธศาสนาสมัยทวารวดีก็มีความหลากหลาย ไม่ได้จำกัดเฉพาะเถรวาทแบบลังกาเท่านั้น

วัฒนธรรมทวารวดีมีศิลปะในลักษณะเฉพาะ เราพบศิลปวัตถุแบบทวารวดีจำนวนมากในพื้นที่ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ภาคตะวันตก รวมทั้งภาคใต้ตอนบนบางส่วน โดยเฉพาะพระพุทธรูปขนาดใหญ่ ถือเป็นศิลปวัตถุที่แสดงออกถึงเอกลักษณ์ทางศิลปะแบบทวารวดีที่ชัดเจนที่สุด มักสร้างในปางประทับนั่ง ห้อยพระบาท พระวรกายค่อนข้างท้วม มีลักษณะเฉพาะของพระพักตร์ เช่น พระขนงตอบเป็นปีกกา พระโอษฐ์หนา พระเนตรโปน ขมวดเส้นพระเกศาโต พระพักตร์ยังไม่ได้เป็นรูปไข่ เป็นต้น นอกจากนี้ก็มีภาพลายปูนปั้นรูปชาดกในคัมภีร์ต่างๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นความหลากหลายของวัฒนธรรมพุทธศาสนาในทวารวดี โดยเฉพาะภาพปูนปั้นรูปชาดกที่พระเจดีย์จุลประโทน จังหวัดนครปฐม พบการเรียงลำดับเรื่องราวตามแบบ *มูลสารวาสติวาท* ซึ่งเป็นนิยายเถรวาทสายหนึ่งที่ไม่ได้มาจากลังกา

เราสามารถพบร่องรอยเมืองโบราณของทวารวดีได้ในหลายพื้นที่ เช่น บ้านคูเมืองที่สิงห์บุรี เมืองจันทเสน เมืองโคกไม้เดน ที่จังหวัดนครสวรรค์ เมืองอุทองที่สุพรรณบุรี เมืองคูบัวและเมืองโบราณนครปฐม แหล่งโบราณคดีทุ่งเศรษฐี จังหวัดเพชรบุรี เมืองเสมาที่นครราชสีมา ซึ่งการกระจายของวัฒนธรรมทวารวดีในวงกว้างนี้สะท้อนถึงความเจริญรุ่งเรืองของทวารวดีในยุคนั้น และเป็นรากฐานสำคัญต่อวัฒนธรรมพุทธศาสนาในพื้นที่ภาคกลางของไทย นับตั้งแต่สมัยอยุธยาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน